

1

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΥΘΟ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

«Ενώ η σκέψη των Ελλήνων διείσδυσε παντού, το ύφος τους, ο τρόπος γραφής τους, παρέμεινε ιδιόμορφος και αποκλειστικά δικός τους. [...] Κι η ελληνική είναι πολύ ιδιαίτερη γλώσσα, γεμάτη λέξεις με λεπτές διαφοροποιήσεις, ικανή να δημιουργήσει τις πιο αμυδρές νοηματικές διαφορές». (E. Hamilton, *Ο ελληνικός τρόπος*, σ. 65-66)

Η ΓΛΩΣΣΑ ΠΟΥ ΛΕΕΙ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΟΝΟΜΑΖΕΙ

Η πιο εντυπωσιακή από τις ιδιομορφίες της αρχαιοελληνικής γλώσσας είναι ότι λέει τα πράγματα με το όνομά τους.

A

*ἄμφω δ' ἰέσθην ἐπὶ Ἱστορι πεῖραρ ἐλέσθαι
(Ἰλιάς, Σ 501)*

Μια νομική διαφορά την έφερναν οι άνθρωποι μπροστά στον «Ἱστορα», άνθρωπο επιδέξιο να ερευνάει τα αμφισβητούμενα γεγονότα και να αποφασίζει ποιο ήταν το αληθινό. Ήδη μέσα στον λογοτεχνημένο μύθο –το έπος λογοτεχνικοποιεί μύθους– υπάρχει το σπέρμα της ιστοριογραφίας, η λέξη «Ἱστωρ» της *Ἰλιάδας* (8^{ος} αι. π.Χ).

Όμως ο αρχαιοελληνικός πολιτισμός θα *τολμήσει* το πέρασμα από τον μύθο στον λόγο. Οι δύο αυτοί τρόποι σκέψης που, όπως υποστήριξε ο Hans Blumenberg, δεν είναι ασύμβατοι, αλλά αποτελούν δύο όψεις στην προσπάθειά μας να κατανοήσουμε και να καταστήσουμε δυνατή την ανθρώπινη ύπαρξη,¹ θα συνυπάρξουν μέχρι το τέλος του αρχαιοελληνικού πολιτισμού.

1. Βλ. R. W. Wallace, «Translator's Introduction», Hans Blumenberg, *Work on Myth*, μτφρ. Robert M. Wallace, MIT Press, 1985, σ. viii.

Β

Ἐκαταῖος Μιλήσιος ὧδε μυθεῖται· τάδε γράφω, ὡς μοι δοκεῖ ἀληθέα εἶναι· οἱ γὰρ τῶν Ἑλλήνων λόγοι πολλοί τε καὶ γελοῖοι, ὡς ἐμοὶ φαίνονται, εἰσίν.

(Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος, «Προοίμιο», *Γεννηλογίαι*)

Με τον Εκαταίο τον Μιλήσιο (6^{ος} αι. π.Χ.) γίνεται το πρώτο, σημαντικό βήμα προς την «επιστημονική» καταγραφή του παρελθόντος. Το αντικείμενο της συγγραφής στο «Προοίμιό» του δηλώνεται με τα δεικτικά «ὧδε» και «τάδε», «ενώ η συγγραφική πράξη ταλαντεύεται μεταξύ του προφορικού και του γραπτού λόγου (“μυθεῖται”, “γράφω”). [...] Η αξιολόγηση επιχειρείται με διπλό τρόπο, θετικό και αρνητικό: το μέτρο της δικής του γραφής είναι η αλήθεια που αντιπαρατίθεται στη φλύαρη πολυλαπλότητα και στη γελοιότητα – χαρακτηριστική της προηγούμενης λογογραφικής παράδοσης».²

«Αυτή η πρόταση [...] ενός σκεπτόμενου ατόμου, και όχι της αλήθειας ενός μονάρχη σηματοδοτεί τη γέννηση της λαϊκής ατομικιστικής δυτικής ιστοριογραφίας, ούτε βασιλικής ούτε αυταρχικής». (L. Canfora, *Εμείς και οι αρχαίοι*, σ. 35)

ΕΞΑΣΚΗΣΗ ΣΕ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΥΝΤΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΟΣ

A. Συντακτική αναγνώριση λέξεων/φράσεων

μοι, ἀληθέα, τῶν Ἑλλήνων, γελοῖοι

B. Συντακτική αναγνώριση προτάσεων

α. ὡς μοι δοκεῖ ἀληθέα εἶναι.

β. ὡς ἐμοὶ φαίνονται.

Γ. Γραμματική αναγνώριση

μυθεῖται, ἀληθέα

Δ. Ετυμολογία. Σύνθετες και παράγωγες νεοελληνικές λέξεις από αρχαιοελληνικές

δοκεῖ, φαίνονται

Από τη λέξη «ἴστωρ» της *Ἰλιάδας* ο Ηρόδοτος (μεταξύ 490 και 480-425 π.Χ.) θα δημιουργήσει τη λέξη «ἱστορία» για να ονομάσει τον καινούργιο τρόπο κατανόησης του παρελθόντος.

2. Δ. Ν. Μαρωνίτης, «Πέρα βρέχει», εφημ. *Το Βήμα*, 13.7.1992.

Γ

Ἡροδότου Ἄλικαρνησέος ἱστορίας ἀπόδεξις ἦδε, ὡς μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται, μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θωμαστά, τὰ μὲν Ἕλλησι, τὰ δὲ βαρβάροισι ἀποδεχθέντα, ἀκλεᾶ γένηται, τὰ τε ἄλλα καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέμησαν ἀλλήλοισι.

(Ἡρόδοτος, «Προοίμιο», *Ἱστορίη*)

Αρχαιοελληνικό αλφάβητο. Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

«Η λέξη ιστορία (σε όλες τις γλώσσες που προέκυψαν από τα ρωμαϊκά, καθώς και στα αγγλικά) προέρχεται από την αρχαία ελληνική λέξη *ιστορία* της ιωνικής διαλέκτου. Ο τύπος αυτός κατάγεται από την ινδοευρωπαϊκή ρίζα *wid weid, voir* (=βλέπω). Εξ ου και το σανσκριτικό *βέτας*, μάρτυρας, και το ελληνικό *ίστωρ*, μάρτυρας, με την έννοια “εκείνου που βλέπει”. Αυτή η αντίληψη για την όραση ως ουσιαστική πηγή γνώσης οδηγεί στην άποψη ότι ο *ίστωρ*, εκείνος που βλέπει, είναι επίσης αυτός που *γνωρίζει*: *ιστορείν* στα αρχαία ελληνικά σημαίνει “προσπαθώ να γνωρίσω”, “να πληροφορηθώ”. *Ιστορία* σημαίνει λοιπόν έρευνα. Αυτή είναι η σημασία της λέξης στον Ἡρόδοτο στην αφητηρία των “Ιστοριών” του, οι οποίες είναι “αναζητήσεις”, “έρευνες”. (J. Le Goff, *Ιστορία και Μνήμη*, σελ. 147)

«Αυτή η αφηγηματική απόσταση κάνει δυνατή την εμφάνιση ενός νέου είδους αφηγητή που οι συγγραφείς ονομάζουν *ιστορητή* (*histor*), του οποίου το κύρος απορρέει από τα ντοκουμέντα που διαβάζει κι όχι πια από την παράδοση που κληρονομεί. Η μετακίνηση από τον “αιιδό μύθων” στον *ιστορητή* ως ερευνητή δεν είναι δυνατόν να αμφισβητηθεί». (P. Ricoeur, *Η αφηγηματική λειτουργία*, σ. 30)

«Η δεικτική αντωνυμία του Εκαταίου επιβιώνει» στο ηροδότειο «Προοίμιο», «συμπληρώνεται όμως με το σύμπλεγμα “ιστορίας απόδεξις”, το οποίο εισάγει για πρώτη φορά στα ελληνικά γράμματα τον όρο “ιστορίη”», αλλά και «επιμένει σε ένα ρηματικό ουσιαστικό, το οποίο εξυπακούει ότι η συγγραφή προσφέρεται και για προφορική επίδειξη (“άπόδεξις”). [...] Σύμφωνα με το τελικό πρόγραμμα της ηροδότειας συγγραφής, η “ιστορίη” του σκοπεύει σε τρεις, διαδοχικούς και κλιμακωτούς, αξιολογικούς στόχους: να περισώσει “τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων” από τη φθορά του χρόνου (γενικός ανθρωπολογικός στόχος)· να συντηρήσει το κλέος αξιοθαύμαστων έργων, τα οποία ισομερώς ανήκουν στους Έλληνες και τους βαρβάρους· [...] να εντοπίσει, τέλος, την αιτία της ελληνοβαρβαρικής σύγκρουσης. [...] Το πιο απροσδόκητο σ’ αυτή τη σπειροειδή αξιολογική περίοδο [...] είναι ότι η κατηγορία “πόλεμος” εμφανίζεται στο προοίμιο πολύ καθυστερημένα. [...] Ο πόλεμος θα πρέπει να εκτιμηθεί ως δυσεξήγητο ρήγμα, το οποίο τραυματίζει, αλλά δεν αναιρεί την ανθρωπολογική και πολιτιστική ενότητα του κόσμου».³

Η ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΛΕΞΗΣ (Η ΚΛΙΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ)

Η ιδιαιτέρως πλούσια κλιτικότητα της αρχαιοελληνικής (τα έξι από τα δέκα μέρη του λόγου κλίνονται) της δίνει τη δυνατότητα να μετακινεί τις λέξεις μέσα στην πρόταση σχεδόν σε οποιαδήποτε θέση, αφού η σχέση τους με τις άλλες δεν καθορίζεται από τη θέση τους αλλά από την κατάληξή τους.

Αρχαιοελληνικό αλφάβητο. Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

«Η διαφορά με τα νέα ελληνικά είναι ότι τα αρχαία ελληνικά εμφανίζουν πολύ πλουσιότερη κλίση». (Α.-Φ. Χριστίδης, *Ιστορία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας*, σ. 135)

«... την (χάρη και στο υπερανεπτυγμένο κλιτικό σύστημα του ονόματος και του ρήματος) σχεδόν απολύτως ελεύθερη θέση των λέξεων μέσα στο εσωτερικό της πρότασης...» (Ι. Ν. Καζάζης, *Αρχαιοελληνικός πεζός λόγος*, σ. 78)

3. Δ. Ν. Μαρωνίτης, «Πέρα βρέχει», ό.π.

Γ

Ἡροδότου Ἀλικαρνησέος ἱστορίας ἀπόδεξις ἦδε, ὡς μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται, μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θωμαστά, τὰ μὲν Ἕλλησι, τὰ δὲ βαρβάροισι ἀποδεχθέντα, ἀκλεᾶ γένηται, τὰ τε ἄλλα καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέμησαν ἀλλήλοισι.

(Ἡρόδοτος, «Προοίμιο», *Ἱστορίη*)

Στο ηροδότειο «Προοίμιο» το όνομα του συγγραφέα, αν και πρώτη λέξη, βρίσκεται στη γενική του δημιουργού με αποτέλεσμα την υποβάθμιση του εαυτού του και την προβολή του έργου σε ονομαστική, «ἱστορίας ἀπόδεξις» που σημαίνει έκθεση έρευνας, επειδή το έργο του αποτελεί πέραςμα από τους λογογράφους της Μ. Ασίας και τον Εκαταίο τον Μιλήσιο, καταγραφείς γεωγραφικών, εθνολογικών και ιστορικών πληροφοριών, στην έρευνα για την ανεύρεση της αλήθειας.

ΕΞΑΣΚΗΣΗ ΣΕ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΥΝΤΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΟΣ

A. Συντακτική αναγνώριση λέξεων/φράσεων

ἱστορίας, τὰ γενόμενα, ἐξίτηλα, τῷ χρόνῳ, ἀποδεχθέντα, βαρβάροισι, ἀκλεᾶ, τὰ τε ἄλλα

B. Συντακτική αναγνώριση προτάσεων

α. ὡς μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται.

β. μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θωμαστά, τὰ μὲν Ἕλλησι, τὰ δὲ βαρβάροισι ἀποδεχθέντα ἀκλεᾶ γένηται.

γ. δι' ἣν αἰτίην ἐπολέμησαν ἀλλήλοισι.

Γ. Γραμματική αναγνώριση

τὰ γενόμενα, γένηται, θωμαστά, ἀποδεχθέντα, ἀκλεᾶ, αἰτίην, ἀλλήλοισι

Δ. Ετυμολογία. Σύνθετες και παράγωγες νεοελληνικές λέξεις από αρχαιοελληνικές

ἀπόδεξις, ἔργα, αἰτίην, ἀλλήλοισι

Η ΣΥΝΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Μια ακόμη ιδιομορφία της αρχαιοελληνικής είναι η συνθετική της ικανότητα. Με λίγες λέξεις λέει πολλά. Η σύγκριση ενός αρχαιοελληνικού αποσπάσματος με τη νεοελληνική ή την αγγλική απόδοση ή του αποδεικνύει του λόγου το αληθές.

«Τα νέα ελληνικά σε σύγκριση με τα αρχαία ελληνικά είναι λιγότερο συνθετική γλώσσα, ή αλλιώς πιο αναλυτική». (Α.-Φ. Χριστίδης, *Ἱστορία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας*, σ. 135)

«Η ελληνική παρουσιάζει το πιο τέλειο δείγμα κλιτικής ή συνθετικής γλώσσας». (F. W. Farrar, *A brief Greek syntax, and hints on Greek accidence*, σ. 2)

Δ

Τοῖς τὰς κοινὰς ἱστορίας πραγματευσαμένοις μεγάλας χάριτας ἀπονέμειν δίκαιον πάντας ἀνθρώπους, ὅτι τοῖς ἰδίοις πόνοις ὠφελῆσαι τὸν κοινὸν βίον ἐφιλοτιμήθησαν· ἀκίνδυνον γὰρ διδασκαλίαν τοῦ συμφέροντος εἰσηγησάμενοι καλλίστην ἐμπειρίαν διὰ τῆς πραγματείας ταύτης περιποιοῦσι τοῖς ἀναγινώσκουσιν. Ἡ μὲν γὰρ ἐκ τῆς πείρας ἐκάστου μάθησις μετὰ πολλῶν πόνων καὶ κινδύνων ποιεῖ τῶν χρησίμων ἕκαστα διαγινώσκειν, καὶ διὰ τοῦτο τῶν ἡρώων ὁ πολυπειρότατος μετὰ μεγάλων ἀτυχημάτων πολλῶν ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω· ἡ δὲ διὰ τῆς ἱστορίας περιγινομένη σύνεσις τῶν ἀλλοτρίων ἀποτευγμάτων τε καὶ κατορθωμάτων ἀπείρατον κακῶν ἔχει τὴν διδασκαλίαν.

(Διόδωρος ο Σικελιώτης, «Προοίμιο», *Βιβλιοθήκη*, 1.1-2)

Εκθέτοντας στο «Προοίμιο» της *Βιβλιοθήκης* του ο Διόδωρος ο Σικελιώτης (1^{ος} αι. μ.Χ.) τον στόχο του, μια γενική ιστορία, εξηγεί το όφελος που προκύπτει από την ανάγνωσή της. Η ιστορία αποτελεί διδασκαλία που προσφέρει στους αναγνώστες γνώση, είναι δηλαδή μάθηση άνευ προσωπικής εμπειρίας.

ΕΞΑΣΚΗΣΗ ΣΕ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΥΝΤΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΟΣ

A. *Συντακτική αναγνώριση λέξεων/φράσεων*

ιστορίας, πραγματευσαμένοις, χάριτας, ἀπονέμειν, δίκαιον, πόνοις, ὠφελῆσαι, εἰσηγησάμενοι, τοῦ συμφέροντος, τοῖς ἀναγινώσκουσιν, ἕκαστα, διαγινώσκειν, τῶν ἡρώων, κατορθωμάτων, ἀπείρατον, κακῶν

B. *Συντακτική αναγνώριση προτάσεων*

- α. ὅτι τοῖς ἰδίοις πόνοις ὠφελῆσαι τὸν κοινὸν βίον ἐφιλοτιμήθησαν.
- β. Πόσες δευτερεύουσες προτάσεις ἔχει τὸ ἀπόσπασμα;

Γ. *Γραμματική αναγνώριση*

πραγματευσαμένοις, ἀπονέμειν, ὠφελῆσαι, ἐφιλοτιμήθησαν, ἀκίνδυνον, συμφέροντος, εἰσηγησάμενοι, καλλίστην, περιποιοῦσι, ἀναγινώσκουσιν, ἕκαστα, ἴδεν, ἄστεα, σύνεσις, ἀλλοτρίων, ἀπείρατον

Δ. *Ετυμολογία. Σύνθετες και παράγωγες νεοελληνικές λέξεις από αρχαιοελληνικές*

πραγματευσαμένοις, ἰδίοις, διδασκαλίαν, ἐμπειρίαν, μάθησις, ἔγνω, ἀλλοτρίων

Ο ΜΑΚΡΟΠΕΡΙΟΔΟΣ ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ Η ΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η έντονη ρηματικότητα της αρχαιοελληνικής (ρήματα, απαρέμφατα και μετοχές) της δίνει τη δυνατότητα να σχηματίζει μεγάλες περιόδους.

«Το ικρίωμα [...] μιας, οσοδήποτε μακράς, περιόδου κατά την κλασική εποχή, το στήνει η πυκνή συστοιχία των ρημάτων της». (I. Ν. Καζάζης, *Αρχαιοελληνικός πεζός λόγος*, σ. 59)

Ε

Θουκυδίδης Ἀθηναῖος ξυνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων, ὡς ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους, ἀρξάμενος εὐθύς καθισταμένου καὶ ἐλπίσας μέγαν τε ἔσεσθαι καὶ ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων, τεκμαιρόμενος ὅτι ἀκμάζοντές τε ἦσαν ἐς αὐτὸν ἀμφοτέροι παρασκευῆ τῆ πάσῃ καὶ τὸ ἄλλο Ἑλληνικὸν ὄρων ξυνιστάμενον πρὸς ἐκατέρους, τὸ μὲν εὐθύς, τὸ δὲ καὶ διανοούμενον.
(Θουκυδίδης, «Προοίμιο», *Ἱστορία*, 1.1.1)

Το προοίμιο της *Ἱστορίας* του Θουκυδίδα (μεταξύ 460 και 455-μεταξύ 403 και 399 π.Χ.) αποτελείται από μία μεγάλη περίοδο, χαρακτηριστική του αρχαιοελληνικού λόγου, η οποία στηρίζεται στα ρήματα και στους ρηματικούς τύπους. «Το αντικείμενο της συγγραφής προδηλώνεται με απολύτως σαφή και ουσιαστικό τρόπο. [...] Ο πόλεμος όχι μόνο είναι εξαρχής παρών, αλλά προεκτιμάται και ως αποφασιστικότερος συντελεστής της ανθρώπινης και ανθρωπολογικής περιπέτειας [...]. Στον Θουκυδίδα ανθρωπολογία και πολεμολογία συμπίπτουν· ο πόλεμος είναι το ασφαλέστερο κάτοπτρο της πολιτικής κοινωνίας· σήμα αντίρροπων δυνάμεων που συγκρούονται μεταξύ τους, όταν δεν ισορροπούν». Το περιεχόμενο και η μέθοδος συγγραφής δίνονται με αιτιολογικό και αιτιοκρατικό τρόπο (η λογική). Ο Θουκυδίδης ενδιαφέρεται μόνο για τα αίτια του πελοποννησιακού πολέμου και περηφανεύεται «επειδή διέβλεψε εξαρχής αυτήν, την, τερατική σχεδόν, διάστασή του».⁴

«Με άλλα λόγια [...] ο Θουκυδίδης ενδιαφέρεται μόνο για την αιτιολογική στήριξη του πελοποννησιακού πολέμου». (Δ. Ν. Μαρωνίτης, «Να σκεφτούμε»)

ΕΞΑΣΚΗΣΗ ΣΕ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΥΝΤΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΟΣ

A. *Συντακτική αναγνώριση λέξεων/φράσεων*

τῶν Πελοποννησίων, ἀρξάμενος, καθισταμένου, ἔσεσθαι, ἀξιολογώτατον, τεκμαιρόμενος, ὄρων, ξυνιστάμενον, παρασκευῆ, διανοούμενον

B. *Συντακτική αναγνώριση προτάσεων*

- α. ὡς ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους, ἀρξάμενος εὐθύς καθισταμένου καὶ ἐλπίσας μέγαν τε ἔσεσθαι καὶ ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων.
- β. ὅτι ἀκμάζοντές τε ἦσαν ἐς αὐτὸν ἀμφοτέροι παρασκευῆ τῆ πάσῃ.

Γ. *Γραμματική αναγνώριση*

ξυνέγραψε, ἀρξάμενος, καθισταμένου, ἐλπίσας, μέγαν, ἀξιολογώτατον, τεκμαιρόμενος, ἀμφοτέροι, ξυνιστάμενον, ἐκατέρους, διανοούμενον

4. Δ. Ν. Μαρωνίτης, «Να σκεφτούμε», εφημ. *Το Βήμα*, 1.11.1992.

- Δ. Ετυμολογία. Σύνθετες και παράγωγες νεοελληνικές λέξεις από αρχαιοελληνικές**
 άρξάμενος, καθισταμένος, τεκμαιρόμενος, άκμάζοντες, παρασκευή, διανοούμενον

Η ΑΝΤΙΘΕΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Το πρώτο ίσως χαρακτηριστικό που κάνει εντύπωση σε όποιο/αν για πρώτη φορά διαβάξει ή ακούει τον αρχαιοελληνικό λόγο είναι η αντιθετική του δομή.

«Μια λογική κατάταξης και διαχωρισμού, που ενεργεί πάντοτε με Α/μη Α, ναι/όχι και που ωθεί ενίοτε αυτό που ο θεωρητικός της λογικής θα ονόμαζε απλώς αντίφαση (Α/μη Α) προς μια πολιική αντίθεση». (Κ. Καστοριάδης, *Η ελληνική ιδιαιτερότητα*, τόμ. Α', σ. 250)

«Μεν – δε»: αυτές οι κενές περιεχομένου λέξεις ορίζουν μόνο σχέσεις: [...] η μόνιμη παρουσία τους φανερώνει [...] ότι ο αρχαίος Έλληνας αδυνατεί να δει τα πράγματα μονόχρωμα, δογματικά και απόλυτα. Να απαντά με ένα ναι ή με ένα όχι». (Ι. Ν. Καζάζης, *Αρχαιοελληνικός πεζός λόγος*, σ. 94-95)

Σ' αυτή την αντιθετική λογική βασίζεται ο τρόπος με τον οποίο ξεκινά το «Προοίμιο» της *Άλεξάνδρου ανάβασεως* ο Αρριανός (μεταξύ 85 και 90-161 μ.Χ).

ΣΤ

Πτολεμαῖος ὁ Λάγου καὶ Ἀριστόβουλος ὁ Ἀριστοβούλου ὅσα μὲν ταῦτά ἄμφω περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλίππου συνέγραψαν, ταῦτα ἐγὼ ὡς πάντη ἀληθῆ ἀναγράφω, ὅσα δὲ οὐ ταῦτά, τούτων τὰ πιστότερα ἐμοὶ φαινόμενα καὶ ἅμα ἀξιαφηγητότερα ἐπιλεξάμενος. Ἄλλοι μὲν δὴ ἄλλα ὑπὲρ Ἀλεξάνδρου ἀνέγραψαν, οὐδ' ἔστιν ὑπὲρ ὄτου πλείονες ἢ ἄξυμφωνότεροι ἐς ἀλλήλους.

(Ἀρριανός, «Προοίμιο», *Άλεξάνδρου ανάβασις*, 1)

Στο Προοίμιο της *Άλεξάνδρου ανάβασεως* ο Αρριανός αναφέρεται στη χρήση των γραπτών πηγών για τη συγγραφή της ιστορίας. Για τον Αρριανό, αν οι πηγές συμφωνούν, τότε υιοθετούνται, αν οι πηγές διαφωνούν, τότε η επιλογή βασίζεται στην προσωπική κρίση του ιστορικού («πιστότερα», «άξιαφηγητότερα»).

ΕΞΑΣΚΗΣΗ ΣΕ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΥΝΤΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΟΣ

Α. Συντακτική αναγνώριση λέξεων/φράσεων

ταῦτά, τὰ φαινόμενα, πιστότερα, ἐμοί, ἐπιλεξάμενος, οὐδ' ἔστιν ὑπὲρ ὄτου

Β. Συντακτική αναγνώριση προτάσεων

- α. ὅσα μὲν ταῦτά ἄμφω περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλίππου συνέγραψαν.
β. οὐδ' ἔστιν ὑπὲρ ὅτου πλείονες ἢ ἄξυμφωνότεροι ἐς ἀλλήλους.

Γ. Γραμματική αναγνώριση

ταῦτά, ταῦτα, φαινόμενα, ἐπιλεξάμενος, ἀξιαφηγητότερα, πλείονες

Δ. Ετυμολογία. Σύνθετες και παράγωγες νεοελληνικές λέξεις από αρχαιοελληνικές

ἀναγράφω, πιστότερα, ἐπιλεξάμενος, ἄξυμφωνότεροι

Η ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΙ Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

«Θεωρώ μεγάλο πλεονέκτημα της αρχαίας ελληνικής έναντι άλλων, όχι λιγότερο εκφραστικών γλωσσών, ότι σ' αυτήν όλα φαίνονται. Πλούσια και αναπεπταμένη γραμματική μορφολογία του ονόματος και του ρήματος· πολυκέφαλη και πολυδαίδαλη συντακτική νομοτέλεια· σχεδόν απεριόριστα ελεύθερη θέση των λέξεων και σοφή ρυθμολογία του λόγου – όλα αυτά συνωμοτούν, για να εξασφαλιστεί η μεγαλύτερη δυνατή σαφήνεια, χωρίς να θυσιάζεται στο βωμό της νοηματικής ακρίβειας η ποικιλία και ο προσωπικός τρόπος». (I. N. Καζάζης, *Αρχαιοελληνικός πεζός λόγος*, σ. 88-89)

«Να λέμε περίπλοκα πράγματα με απλές, γνήσιες, τίμιες λέξεις: ιδού η δύναμη των αρχαίων ελληνικών». (A. Marcolongo, *Η υπέροχη γλώσσα*, σ. 21)

Ήδη μέσα στον μύθο υπάρχει το σπέρμα της ιστοριογραφίας, η λέξη «ἴστωρ» της *Ἰλιάδας*. Η αναζήτηση της αλήθειας που βασίζεται στην προσωπική γνώση και κρίση ενός ανθρώπου και που η ανεύρεσή της προϋποθέτει έρευνα και αποτυπώνεται σε πεζό γραπτό λόγο. Της αλήθειας για το παρελθόν, στο οποίο έτσι κι αλλιώς είναι μονίμως στραμμένος ο αρχαιοελληνικός πολιτισμός. Της αλήθειας για τα έργα των ανθρώπων, για το μέγα και συγκλονιστικό γεγονός του πολέμου. Της αλήθειας των ανθρώπων στον λόγο, προφορικό και γραπτό. Έτσι η Ιστορία διατηρεί την ανάμνηση του παρελθόντος, αλλά μπορεί να λειτουργήσει ως μάθημα, αφού έτσι κι αλλιώς δεν μπορούμε να ζήσουμε έξω από την Ιστορία.

«Δεν μπορούμε να επιλέξουμε να ζήσουμε έξω από την ιστορία: η ιστορία είναι η μοίρα μας όσο είναι και ο θάνατος». (T. Eagleton, *Μετά τη θεωρία*, σ. 298)

«Φτιάχνουμε Ιστορία, [...] είμαστε βυθισμένοι μέσα στην Ιστορία, [...] είμαστε ιστορικά όντα». (P. Ricoeur, *Η αφηγηματική λειτουργία*, σ. 14)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Α

να αποφασίσει ένας κριτής το ήθελαν κι οι δυο τους.
(Όμηρος, *Ιλιάδα*, μτφρ. Θ. Μαυρόπουλος)

and each was fain to win the issue on the word of a daysman.
(Homer, *The Iliad*, μτφρ. Α.Τ. Murray)

Β

Αυτά τα λέει ο Εκαταίος από τη Μίλητο· γράφω τα παρακάτω έτσι όπως νομίζω ότι ανταποκρίνονται στην αλήθεια· γιατί όσα λέγουν οι Έλληνες είναι, καθώς μου φαίνεται, πολλά και γελοία. (Εκαταίος, μτφρ. Α. Β. Ρεγκάκος)

Hecataeus of Miletus says: I write down what I think is true, because the stories told by the Greeks are, in my opinion, ridiculous and countless. (Hecataeus, μτφρ. R. I. Morritt)

ΕΞΑΣΚΗΣΗ ΣΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Σύγκριση και επιλογή της πιστότερης μεταφραστικής εκδοχής λεκτικών συνόλων του αποσπάσματος

γελοῖοι α. γελοία β. countless

Γ

Ηροδότου του Αλικαρνασσέα η έκθεση των ερευνών, ώστε ούτε όσα πραγμάτωσε το ανθρώπινο γένος να ξεθωριάσουν με τον καιρό, ούτε έργα μεγάλα και αξιοθαύμαστα, άλλα Ελλήνων και άλλα βαρβάρων επιτεύγματα, να μείνουν στην αφάνεια – κι όλα τα παραπάνω κι επιπρόσθετα ποια ήταν η αιτία που πολέμησαν ο ένας τον άλλο. (Ηρόδοτος, *Ιστορίαι*, μτφρ. Ηλ. Σπυρόπουλος)

Ο Ηρόδοτος από την Αλικαρνασσό εκθέτει εδώ τις έρευνές του, για να μην ξεθωριάσει με τα χρόνια ό,τι έγινε από τους ανθρώπους, μήτε έργα μεγάλα και θαυμαστά, πραγματοποιημένα άλλα από τους Έλληνες και άλλα από τους βαρβάρους, να σβήσουν άδοξα· ιδιαίτερα γίνεται λόγος για την αιτία που αυτοί πολέμησαν μεταξύ τους. (Ηρόδοτος, *Ιστορίαι*, μτφρ. Δ. Ν. Μαρωνίτης)

This is the display of the inquiry of Herodotus of Halicarnassus, so that things done by man not be forgotten in time, and that great and marvelous deeds, some displayed by the Hellenes, some by the barbarians, not lose their glory, including among others what was the cause of their waging war on each other. (Herodotus, μτφρ. Α. D. Godley)

ΕΞΑΣΚΗΣΗ ΣΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Σύγκριση και επιλογή της πιστότερης μεταφραστικής εκδοχής λεκτικών συνόλων του αποσπάσματος